

"השרח החלבי" לתורה

- שנשאלו מן הפרסית והתורכית, המשמשות בתרגום התורה של יהודי חלב:
1. **מכס** (במ' לא 28) – באג. מילה פרסית שמשמעה מס, מכס.⁹⁶
  2. **פרור** (במ' יא 8) – דיסית. מילה פרסית שמשמעה סיר בישול.⁹⁷
  3. **וויהם** (שמ' כו 32) – גנגאל. מילה פרסית שחדרה לרוב להגי הערבית.⁹⁸
  4. **פרוכת** (שמ' כו 31 ועוד) – פרדה, ברדה. מילה פרסית שחדרה גם לערבית של יהודי עיראק.⁹⁹
  5. **תחש** (שמ' כה 5; כו 14) – תאגיש, וכן בתרגומים הבלליים: דאגש, ואף בתרגום רס"ג: דארש.¹⁰⁰
  6. **סנורים** (בר' יט 11) – תבשכור. מילה פרסית שחדרה ללהג הערבי של יהודי עיראק (ראה בהערות לפסוק).
  7. **וכומז** (במ' לא 50) – בזוונד. כנראה "פסתבנד", מילה פרסית שמשמעה "צמיד".¹⁰¹
  8. **אלוף** (בר' לו) – סנגק. "מחוז" בתורכית, ראה בהערות לבראשית לו.
  9. **מעיל** (שמ' כח 4 ועוד) – כופתאן. מילה תורכית שחדרה לערבית.¹⁰²
  10. **מתנה** (שמ' כח 38, דב' י 9, יח 12) – בכשיש. תורכית, ראה בפירוט בהערות לפסוקים אלה.
  11. **מעקה** (דב' כב 8) – דראבזון. מילה פרסית ותורכית, ראה בפירוט בהערות לפסוק.
  12. **משעול** (במ' כב 24) – דהליז. בפרסית משמעה מסדרון.¹⁰³
  13. **גרה** (ויק' כז 25) – דאניק.¹⁰⁴
  14. **תכלת** (שמ' כה 4 ועוד) – אסמאנגון, ומקורה פרסית, כבתרגום רס"ג.¹⁰⁵

10. **תיה וביה** – הצירוף "תוהו ובוהו" (בר' א 2) מתורגם כ"תיה וביה" בדומה לתרגום הארמי המופיע בתרגום הארמי הניאופיטי לתורה שלנו ודומה לזה בתרגום הפשיטתא (תייה ובייה).⁸⁹
11. **כיתונייה** – "כתונת" (בר' ג 21; לו 3; שמ' לט 27) מתורגמת ב"כיתונייה", ומקורה בארמית.⁹⁰
12. **סכה** – "יתד" (שמ' כז 19) מתורגם כ"סכה", כבאונקלוס מילה ארמית שאולה בערבית.⁹¹
13. **פרק** – "ויצל" (בר' לא 9) תורגם בתרגומנו "ופרק", כפועל שכיח בארמית במשמע זה.
14. **באל** – "לב" (במ' כד 13) תורגם "באל", מילה ארמית שחדרה לערבית הן לעצמה והן בצירוף "סם באל" (שם לב).⁹²
15. **טלף** – "מפרסת פרסה" (ויק' יא 3) תורגם "אלמטלפי טלפא" בשלושת התרגומים לתורה של יהודי חלב, ורס"ג "מטלפה". לעומת זאת אונקלוס ל"פרסה" ול"שסע": "טלפא". דווי מביא "טלפה" בערבית במשמעות "יבלת", "תפיחה".⁹³
16. **גנז** – "ושפוני טמוני חול" (דב' לג 19) מתורגם (ב) "ומגנוזין ומטמורין פיל רמל". וכן "מחוקק ספון" (דב' לג 20) תורגם ב"בד: "מראסים מגנוז". המילים "מגנוזין" ו"מגנוז" כתובים באות גימ"ל, הגה שלא נמצא בערבית, וכתובן משקף עברית וארמית. הפועל "גנז", העברי והארמי, חדר ללהגים ערביים-יהודים אחדים, ללהג העיראקי וללהגים אחרים נוסף ללהג הסורי.⁹⁴
- נסיים במילה שלא ברור אם היא חדרה מהארמית או מהעברית:
17. **שורש** – "שורש" מופיעה בתרגומים בד כתרגום "שורש" העברי (דב' כט 17). לעומת זאת תרגומנו תרגם את הכתוב תרגום חופשי בעקבות אונקלוס. "שורש" מופיעה רק פעם זו בתורה. בכל הופעותיה נביאים ובכתובים באה תמורתה המילה "שורש" בתרגומים של יהודי סוריה. מילה זו חדרה בעיקר לערבית של ארץ ישראל ושל סוריה.⁹⁵

ד. מילים פרסיות ותורכיות

ללהגים הערביים במזרח התיכון חדרו יסודות ארמיים, פרסיים ותורכיים בשל השלטון הפרסי והתורכי על האוכלוסיה המקומית (על היסודות הארמיים בערבית היהודית הסורית ראה לעיל). כידוע, יש הרבה מילים משותפות לפרסית ולתורכית ולעתים קשה לדעת מניין הן חדרו לערבית הסורית, האם מן הפרסית או מן התורכית? הוא הדין לגבי הערבית העיראקית. להלן נביא דוגמאות של מילים

96. ראה ברתלמי 1935, עמ' 25.
97. ברתלמי 1935, עמ' 239, והמלה נמצאת בערבית של יהודי עיראק, ראה יונה-דג'ואן 1995, עמ' 89.
98. ראה אלמוצלי 1960, עמ' 64.
99. ראה שם, עמ' 30.
100. ראה חיים 1966, עמ' 455.
101. ראה גם בתרגום נביאים אחרונים, אבישור 1998, עמ' 23.
102. ראה נכלה 1960, עמ' 273.
103. על המלה בתרגומי התנ"ך ראה אבישור 1995, עמ' 44, אבישור 1998, עמ' 24. על המלה בספרות הגאונים ראה אפשטיין 1982, עמ' 111.
104. נמצאת בתרגום רס"ג ובתרגום נביאים אחרונים וכן במקורות ערביים, ראה אבישור 1998, עמ' 23.
105. ראה אבישור 1998, עמ' 23.

89. ראה בפירוט בהערות וכן אבישור 1998, עמ' 136-139.
90. ראה בפירוט אבישור 1989, עמ' 142-140.
91. ראה פרנקל 1886, עמ' 89; ברתלמי 1935, עמ' 349.
92. ראה בפירוט אבישור 1993, עמ' 17, וכן אבישור – בדפוס.
93. ראה דווי II, עמ' 56.
94. ראה בפירוט אבישור – בדפוס.
95. ראה בלאו 1996, עמ' 234.